

НЕОРОМАНТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПОВІСТІ «ЮЛИНА» ОЛЕКСАНДРА МАРКУША

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 22.
УДК 821.161.2 – 2.09 “Маркуш”

Ігнатович О. Неоромантичні тенденції в повісті “Юлина” Олександра Маркуша; 14 стор.; кількість бібліографічних джерел – 22; мова – українська.

Анотація. У статті розглядаються неоромантичні тенденції в повісті О.Маркуша “Юлина”; простежується становлення суверенної особистості, вплив її на формування громади як спілки вільних людей для встановлення досконалого світопорядку.

Ключові слова: неоромантизм, незвичайне, виняткове, ідеал і дійсність, сильна особистість, громада.

Resume. The article discusses neoromantic trends in the novel "Yulyna" by O.Markush, traced the formation of a sovereign individual, its influence on the formation of the community as the union of free people to establish a perfect world regime.

Key words neoromantyzm, unusual, exceptional, ideal and reality, strong personality, community

Філософія неоромантизму, а згодом і неоромантична стильова літературна тенденція покликана до життя потребою чи необхідністю оновлення системи цінностей певної громади (в тому числі й її національних традицій), яка у попередньому форматі розвитку вже себе вичерпала. Так трапилось кінцем XIX ст. у країнах Західної Європи, в Україні на початку XX ст., коли доба помежів'я вимагала пориву “ins Blau”, на теренах Підкарпатської Русі (колишня назва Закарпаття) першої половини XX ст. цей “дух часу” витає також.

І не дивно. Ситуація в нашому краї початку XX століття (Сен-Жерменський мирний договір, 1919 р.) уможливила зміни життя закарпатця на краще. Тож інтелігенція Підкарпатської Русі заходила плекати країнина нового типу, котрий зможе “*пробудитися і стати сином живим нашого народу, щоби вже раз і наші русини стали людьми, які можуть проявитися там, де й другі народи*” [13, с.56], бо “*кожний народ має життя, яке собі вибере, виробить... усю нашу роботу най обійме гаряча любов до нашої милої отчини*” [13, с.57]. Увага зверталася, насамперед, на молодь, якій доведеться вести свій народ у майбутнє. А цьому прийдешньому, як вважали тодішні педагоги й очільники спільноти, потрібен “*розумний, моральний і здоровий чоловік, котрий все є спосібний і готовий до праці для добра свого і для добра других людей*” [20, с.69]. Метою плекання такого громадянина були сповнені тодішня педагогічна думка краю і література. У свідомості передового країнина стверджувалося переконання, що оточення і життя на своїй землі можна змінити на краще через моральний розвиток, громадянську свідомість, інтелектуальний рівень особистості (як закликав часопис “Руська молодь”: “*Коли ти вже перечитав новиночку, то дай її другим, чтобы і другі могли з неї чось доброго вчитати!*” [16, с.34]). Іншими словами, обстоювалася конструктивна риса неоромантизму: “*...завдяки вольовим імперативам зробити мож-*

ливе дійсним, не опускаючи можливого до рівня буденного животіння, а підіймаючи пересічну дійсність до висот духу” [4, с.119].

Для втілення цих цілей інтелігенція, свідомо чи несвідомо, звернулася до філософії неоромантизму, що на той час найкраще відповідала на запити сенсу буття в нових умовах. Саме філософії неоромантизму властиво формувати *світоглядні орієнтири для майбутнього розвитку спільноти, де пріоритетна роль належить духовності й морально-етичній проблематиці, самовдосконаленню індивідуума, самодостатності, прагненню краси, усвідомленню єдності людини з природою і перетворенню загалом на громаду вільних особистостей* [21, с.3]. По-особливому близькою виявилася ця тенденція для письменників-педагогів та письменників-священнослужителів краю, що, певно, пов'язано зі специфікою їхнього фаху-покликання (О.Маркуш, Ю.Станинець, І.Невицька, Д.Попович...), коли своїми діями орієнтуєш і обнадіюєш людину до кращого, до ідеалу, окреслюючи й шлях до нього. Висловимо також припущення, що вплив на крайову літературу мав чеський модернізм із його неоромантичними представниками – Я.Врхлицький, Й.Махар, А.Сова. З їхнім доробком крайове письменство вочевидь було знайоме.

Олександрові Маркушу було органічним бачення подолання межі між ідеальним і дійсністю та стремління провести, здебільшого молодь, до вершин, що виразилося певними неоромантичними прикметами у його прозі. Найповніше ці тенденції помітні в повісті письменника “Юлина” (1942), що й маємо на меті простежити в дослідженні.

Олександр Іванович Маркуш (1891-1971) – одна з найпомітніших і найвагоміших постатей Закарпаття. Він знаний педагог, фольклорист, публіцист, науковець, автор підручників для школярів, журналіст, редактор, прозаїк і перекладач. Слушно зауважував Іван Чендей, що на підручни-

ках та прозі Олександра Маркуша виросло кілька поколінь закарпатців [22].

До цього часу його творчість досліджували у певних рамках, спричинених радянською ідеологією, які закріпили за О.Маркушем репутацію письменника-реаліста, зазначаючи, що *кращі його твори написані в жанрі реалістичної побутової новели або оповідання* [3, с.150], а також відзначаючи та досліджуючи у творах автора переважно соціальну тему та класові протиріччя у буржуазному суспільстві, що стають на першоряді до особистого щастя бідняків [12, с.122], та помічаючи лише *“реалістично показане життя трудящих краю під гнітом чехословацьких та угорських окупантів, презирство і ненависть народу до панів, підпанків та інших п’явок”* [1, с.35]. Інших підходів до вивчення доробку О.Маркуша не з’явилося, незважаючи на те, що час дав змогу сказати відверте слово про історичні й політичні події на Закарпатті.

Уперше відійшов від зазначеної традиції аналізу творів митця Олекса Мишанич, відзначивши *“сильний романтичний струмінь”* [9, с.48] у його доробку та додав, що письменник *“любить лагідний гумор, показує селян не у безвихідних ситуаціях, а більше тоді, коли вони прагнуть самоутвердитися, шукають всіляких способів, щоб не дати себе ошукати...”* [9, с.48]. Той романтичний струмінь і привів митця до поезики неоромантизму. Нагадаємо, що неоромантизм широко ввійшов у мистецький обіг наприкінці XIX століття і приніс корінні зміни в розвиток художньої свідомості, при цьому спираючись на усталені традиції. *“Покоління Лесі Українки, Михайла Коцюбинського, Володимира Винниченка, Василя Стефаника, Ольги Кобилянської, Богдана Лепкого, Олександра Олеса, Миколи Вороного та інших... різко повернуло корабля української літератури в загальноєвропейське річище, при цьому не тратячи питомих національних ознак. Воно заперечило “народницький напрям” і “тенденційну поезію” (терміни Лесі Українки) й почало фактично витворювати явище, що ми тепер зevamo неоромантизм”* [8]. Однак тлумачення цього поняття ще й сьогодні досить різноманітні. Проте можна впевнено погодитись з твердженням, що *“неоромантизм став тим феноменальним утворенням, що поєднував українську літературу із західноєвропейськими, а також сприяв подоланню в ній консервативних, вузькопатріотичних, побутово-українофільських тенденцій”* [7, с.137].

Для Закарпаття неоромантизм водночас став тим вододілом, що відмежував стару гарду письменників від нової генерації про що висловлювався М.Лелекач: *“Всеєвропейський реалістичний і романтичний літературний напрям сильно вплинули на писання подк.письменниковъ сего часу”* [5, с.1].

Неоромантизм як українську літературну стильову тенденцію простежуємо за такими осно-

вними ознаками, що висловлені в статтях, насамперед, Лесі Українки [18;19]: 1) сприймання людини як суверенної одиниці, що є носієм свобідного духу в даному їй середовищі; 2) зникнення нагноту, але утворення громади на основі спілки суверенних особистостей; 3) відсутність героя-надлюдини, а обстоюється – сильна індивідуальність, котра викликає інтерес сама по собі, *тобто людина незвичайна, що розкривається у виняткових ситуаціях* [15, с.153].

Отже, неоромантизм покладає надії на людину мислячу із достатньо активною життєвою позицією, котра прагнуче саморозвитку і досягнення позитивних змін хоча б у своїй малій громаді, де мешкає.

Фабула повісті “Юліна” звична для української літератури: кохання між “багатим” (у О.Маркуша – Федором Семачком) і “бідною сиротою” (Юліною). Герої проходять певні випробування (тут твір нагадує “Наталку Полтавку” Івана Котляревського з тією різницею, що у п’єсі Петро – сирота-годованець, а в оповіданні сиротанаймиця – Юліна) часом і обставинами, а коли загартована любов набирає сили, то закохані в змозі протистояти світу. Фабула повісті засвідчує **що** лежить в основі твору. Нас цікавитиме також, **як** склав ланцюг перипетій письменник.

Центральною постаттю, звісно, є Юліна – 16-річна дівчина-служничка, котру її господиня стара Семачка характеризує як *“чесну і роботящу челядину”* [6, с.93]. Дівчина в дитинстві заблукала у село разом зі сліпою жебрачкою, яку називала матір’ю. Але чи це була справді її мати – мала й сама не знала. Жебрачка в селі померла і Семачка, переживши свою трагедію (аварію, смерть чоловіка й власне каліцтво), взяла дитину до себе й утримувала її, а Юліна посилено допомагала жінці у господарстві.

З перших сторінок автор нас знайомить із дитиною-сиротою, у якій все складається *“не так”*. Коли звичайна більшість дітей має батьків і живе в любові, то Юліна своїх батьків не знає. Коли про власних дітей батьки дбають, то Юліна сама змалку заробляє на себе і жебрачку, живе в холоді й голоді, тобто зазнає ряд випробувань, які оточенню справедливо здаються страшними. Своїм попереднім життям, до потрапляння в сільську громаду, Юліна вже є *незвичайною*, бо, як неоромантична особистість, виділяється мірою страждання, як вказувала Леся Українка *“страдание превышает среднюю меру человеческого страдания и судьба ее слишком трагична для обыденной жизни”* [18, с.236].

Іншою, *незвичайною*, але не чужою вона залишається і в селі. Не чужою, бо до неї сватається сільський поштар і просить згоди на їхнє одруження у старій Семачки, як мав би просити у матері Юліни. Сусіди і знайомі вважали цілком законним, якби дівчину посватав сам Федір Семак – старший син Семачки, тим більше, що здогаду-

ються про почуття молодих. Іванко – молодший син Семачки сприймає її як сестру.

Незвичайна Юліна – відмінна від загалу, бо знаючи, що Семачка не дасть згоди на одруження із Федором, відмовляє поштареві, хоч з ним мала б затишне і безбідне життя та й своє господарство. *Незвичайна*, бо не нав'язує своїх почуттів Федорові (як робили дівчата, особливо коли він повернувся з армії), задовольняючись тим, що в побуті вони час від часу пересікаються.

Юліна поводиться надзвичайно сумлінно і гідно. За те, що Семачка прийняла її до хати, дівчина намагається максимально допомогти газдині: то займається малим Іванком, який *“вечорами тоді тільки засне, коли Юліна йому казку бурмоче”*, то доглядає за господарством: *“Не розмітуйте дороге струччя. Скидайте в купу! Уважайте, щоб воли шумовиння на топтали, бо й те дороге!”* [6, с.93]. Юліна, яка пережила неймовірно важке дитинство, знайшла відраду в праці й турботі про людей, що дали їй прихисток.

Отож образ Юліни наскрізь пронизаний незвичайністю, чим і вирізняється серед решти персонажів. Змалювання ж яскравої неповторної (незвичайної) особистості і є однією з прикмет неоромантизму.

Стосунки дівчини з Федором розгортаються стримано й поступально, хоча обоє відчують почуттєві зрушення в емоційному світі. Семак, котрий повернувся з армії і вже сприймався зрілим газдою, прагне зарекомендувати себе в очах матері добрим господарем і слухняним сином. Його будні – це праця і підкореність старшині, як заведено споконвіків у закарпатців. Щоб ствердити свою чоловічу сутність, герой зобов'язаний поводитися раціонально. Ф.Потушняк у розвідці *“Світогляд закарпатського народу”* зазначав: *“Відношення між чоловіками будуються раціонально, практично... Емоційність і сентименталізм... зовсім не проявляє характер закарпатського українця. Нерозумним чоловіком... уважається той, хто проявляє багато емоційних рис. Любов (закарпатець – О.І.) розуміє як свого роду слабкість і пояснює її глупотою”* [14, с.80,85]. Тому почуття, яке у Федора виникає до Юліни, він затлумлює в собі, традиційно мислячи, що вибір дружини – це справа батьків (матері). До того ж цілком справедливе для нього прагнення матері, аби майбутня невістка була з посагом, щоб примножила їхній достаток, адже відомо, що *“...при виданні... ніякої ролі не грає почуття, а тільки розумність і доцільність справи. Дівчата і хлопці питають звичайно волі родичів”* [14, с.85]. Отже, образ Федора складається за столітньою парадигмою життя патріархального закарпатця.

Юліна розуміє, що коїться з Федором. Коли хлопець сватається до Марусі, вона бачить зверхність і разом з тим занепокоєння нареченої. Аби, в першу чергу, захистити свою гідність від нападок майбутніх родичів, а також не спричинити

зайвих пліток, Юліна без попередження покинула хату Семаків.

Її раптовий відхід зрушив розмірене життя родини. Виявляється, вона разом із собою *“винесла”* весь його затишок. Семачка не встигає в праці, Іванко тужить за *“сестрицею”*, Федір спивається і потрапляє в халепу, пов'язану з розбоєм. Світ Семаків розпадається, начебто зник той добрий дух, що гуртував їх.

На перший погляд, вчинок Юліни для більшості дивний і незрозумілий. З точки зору неоромантизму, однією з його визначальних рис є зневага до раціонального, інтуїтивне пізнання та прагнення до ірраціонального. У повісті спостерігаємо, що О.Маркуш застосовує певну техніку *“ліплення”* характеру Юліни, яка властива неоромантизму. Можливо, інша героїня, спочатку зваживши б усе, вчинила раціонально. Маркушева Юліна повелася інакше (нераціонально!) – вона покидає дім без якихось *“підготувань”*, ще не знаючи, де прихилить голову. Але приниження гідності для неї ще гірше, ніж ця невідомість. Бажання жити чесно, за критеріями ідеального життя (як мало б бути) – також одна з прикмет неоромантизму.

За свою смиренну гідність Юліна дістає *“винагороду”*. Їй пропонує житло коваль Антін, поки у дівчини не налагодиться життя. Саме Антін стає тією людиною, котрій Юліна виповідає своє минуле та нинішні тривоги. Старший чоловік, немов той біблійний Йосип, допомагає дівчині уникнути поговору і допомагає витримати душевне сум'яття. Тут варто додати, що в давніх міфах коваль з'являється як деміург, той, що влаштовує світопорядок, лише здійснює це в малому масштабі [2]. Так вийшло і в повісті О.Маркуша, де кузня виконує роль не лише місця швидкої ковальської допомоги, а й певного духовного зарядження відвідувачів, для яких мудре слово коваля часом стає предметом роздумів, чи вказівкою до дії, чи можливість залагодити якісь конфліктні, обов'язково присутні у сільському житті, ситуації, таким чином регулюючи взаємини і життя громади (відоме також оповідання О.Маркуша *“Сільський дипломат”*, що свідчить про значення коваля на селі). Тож образ Антона поєднує в собі і ті давні язичницькі риси *“малого деміурга”*, і християнські, що властиві біблійному образу Йосипа. Коваль є вчасною підтримкою для Юліни і добрих складових її характеру – працьовитості, гідності, сміливості і прагнення йти своїм шляхом, власне, самодостатності.

У хаті коваля в Юліни прокидається ще одна риса – жертвність. Вона була притаманна шляхетній натурі дівчини ще від часу, коли та ходила з жebraчкою. Адже жертвувала і своїм куском хліба (а, отже, життям), і своїм спокоєм заради неї. Тепер ця риса прокинулася по відношенню до Федора. Юліна не може припустити думки, що хлопець хоче одружитися з Марусею не

з кохання, а з практичних міркувань. Тож коли дізнається, що парубка звільняють із в'язниці, бо не скоїв злочину, то вона звертається до Марусі з цією звісткою і просить, аби та йшла до Федора порозумітися, *“бо він вас любить!”* [6, с.135]. А на запитання Марусі, навіщо Юліна її відсилає до Семака, адже сама його кохає, дівчина відповідає: *“Бо хочу, щоб він був щасливим!”* [6, с.135].

Як результат, зворушена вчинком Юліни, а також під впливом подій, що трапилися (арешт Федора, Марусина відмова від шлюбу зі “зłodієм”, Юлініне невідступне переконання, що Семак не винен), колишня наречена йде до парубка зі словами: *“Я тебе ніколи не любила, не полюбив і ти мене. Що було – минулось! Далі маємо бути чесними між собою. Іди, зразу іди, і приведи її сюди та будьте щасливі обоє!”* [6, с.139].

Так молоде покоління у повісті порозумілося між собою. Ключову роль у таких стосунках зіграла саме Юліна. Їй вдалося показати, як сама людина здатна вижити, часом у нелюдських умовах, а ще простягнути руку допомоги тому, кому, на її думку, – гірше. Її поведінка змінила і Марусю, і Федора. А також засвідчила новоромантичну ідею звільнення, коли кожен має *“свободу устроювати свою личную жизнь по своему усмотрению”* [18, с.243]. За покликком серця пішла Юліна, а серце, як відомо, ховає те добре і мудре, що справді важливе в житті й висловлене, значною мірою, у філософії Г.Сковороди. Через осягнення потреб свого серця і водночас всупереч довгоприсутньому в традиції раціональному проходять життєвий шлях молоді персонажі повісті.

Зрештою, варто відзначити, що автор створив і децю *виняткові умови* для Юліни: бере її до себе на прожиття заможна родина, в якій усього двоє дітей, а не сім'я селянина середнього достатку та ще й багатодітного; кохання у Юліни теж виникає до одного з небагатих хлопців села, котрий відслужив в армії, тобто пройшов певний життєвий гарт; наречена Федора – не пересічна дівчина, а донька старости. Тобто автором складається такий ланцюг умов, щоб читач зрозумів, яку шляхетність і силу духу потрібно було мати Юліні, аби все витримати. А найпростіший і найзвичайніший шлях для неї був би – жити наймичкою у Семаків, усе життя дякуючи за їхню ласку й чекаючи на вигідне заміжжя (до речі, яке, із поштарем, вона відкинула). Дівчині ж довелося стати на прою із найбагатшими та найвпливовішими людьми сільської громади.

Федір, спостерігаючи життя Юліни, набирається нарешті мужності і йде по суті проти своєї матері, оголосивши, що бере за дружину дівчину-сироту. По цій заяві Семачка позбавляє його права на спадок. Вільним, а головне, *чесним із собою* пішов з дому парубок. У тому зношеному вбранні, *“що його колись з свого заробітку, а не з Семакових майна купив”* [6, с.143].

Не можуть змиритися з новими подіями й Тіводари, батьки Марусі. Але перший крок зроблено – із молоді формується мала громада, котра, подолавши емоційний розвиток та життєві перипетії, обирає для себе зовсім нелегкий шлях для подальшої долі – Федір і Юліна починатимуть господарювати на порожньому місці, Маруся – відмовилася від “вдалого” заміжжя і пішла наперекір батькам, тож їй доведеться міркувати як, далі влаштувати своє життя. Поштар – шукатиме любові серцю дівчину. Але всі четверо еволюціонували від “дітей села” до особистостей, які знають, що в житті краще бути чесним із собою, і головне, у подальшому не боятимуться брати на себе рішення, а відтак впроваджувати їх чи стати на чолі селян. Тобто відбувається процес, за словами Лесі Українки, коли *“уничтожается толпа как стихия, и на место ее становится общество, т.е. союз самостоятельных личностей”* [18, с.237].

Молодь у повісті “Юліна” зарекомендувала своє моральне здоров'я, тож є велика надія, що виявить і громадянську свідомість. Це саме те, чого потребував наш край у роки написання О. Маркушем твору.

Тож одна дівчина-сирота “без роду і племені” зуміла збудити такий звичайний старий світ, побутуючий на селі. Правда, сам старий світ вона не змінила, не змінили його і Федір, і Маруся, і поштар, але це вже “нові люди”, котрі сприйняли той *дух свободи*, що його принесла своєю *незвичайністю* Юліна.

Не відомо, чи був ознайомлений О.Маркуш із доробком Ф.Ніцше (німецькою мовою письменник володів), але вчинки його героїв, немов підтверджують слова філософа: *“Людині важко нести себе! Це тому, що несе... надто багато на своїх плечах. Як верблюд, стає... на коліна і дає як слід нав'ючити себе... Але той, хто відкрив себе самого, той говорить: це моє добро і моє зло... Це – тепер моя дорога, – а де ж ваша?...”* [11, с.130-131]. Додамо, що молодь підтримує коваль Антін, тож зміна світопорядку в цій сільській громаді відбудеться, можливо, швидше, ніж на це сподіваються стара Семачка і Тіводари. Тобто згуртовані індивідуальності здатні зробити таке чудо, про яке згадувала Леся Українка: *“В том-то и чудо, что на свете нет чуда”* [18, с.101].

“Дух свободи”, можливо, надто загальне поняття. З яких складових скомпоновувався цей дух у Юліни? Найперше, це вроджена сила духу. Адже тільки сильна особистість здатна прагнути свободи. Із цієї сили випливають й інші риси характеру – сміливість, рішучість, жертвність, гідність, щире і глибоке почуття. Але з таких рис може постати – бунтар, в якого гідність переросте в гординю, сміливість і рішучість – у жорстокість, жертвність – до вимоги жертви від іншого тощо. Юліну врятовує від цього шляху віра в Бога (що надає також смиренності).

Похідною від віри в характері дівчини постає відчуття радості від життя, від кожної днини. Як пташка чи травинка чекає нового дня і сходу сонця, так і вона з надією йде в завтра. Таким чином підкреслюється нерозривний ланцюг Бог-природа-людина, а природа, як дзеркало, відображає Божу милість. Тож єднання з нею дає можливість проникнути у таємниці буття, пізнати те, чого хоче від людини Бог. Згадуються слова Г.Сковороди: як добре – те, що необхідне, є легкодоступним, а те, що непотрібне, – важкодоступним. Філософія Г.Сковороди стала важливою складовою українського неоромантизму. До речі, єднання із природою і потреба у цьому – одна з рис неоромантизму.

Юлині властива також працелюбність. А праця – це життя, і здатність до неї здавна вважали чи не основним мірилом сутності людини. Рідною стала Юліна серед закарпатців, бо щоденною поведінкою нагадує того Духновичевого краянина: *“там спокійно богобойно русин бідно живе”*. Тому вона змогла повернути на свій бік ровесників по повісті – декого з наших горян.

При дослідженні творчості О.Маркуша не полишає думка – чому письменник для ілюстрації своїх ідей вибрав образ сироти? Спробуємо відповісти на це запитання словами Лесі Українки: *“Новоромантизм стремиться освободить личность в самой толпе, расширить ее права, дать ей возможность находить себе подобных или, если она исключительна и при этом активна, дать ей случай возвышатся к своему уровню других, а не понижатся до их уровня, не быть в альтернативе вечного нравственного одиночества или нравственной казармы”* [18, с.237] Таким шляхом провів Олександр Маркуш свою сиротунаймичку, *“исключительную и при этом активную”*, Юліну.

Зазначимо також, що для літератури краю першої половини ХХ століття було властиво опо-

відати про дітей-сиріт, які певним чином потрапили до сердечної родини і вирости добропорядними громадянами (*“Пригоди Матія Куколки”* І.Невицької), або про дитину, яку рідна сім'я не сприймає і та залишається віч-на-віч зі світом, в якому повинна вистояти (*“Юра Чорний”* Ю.Станинця). Можна дорікнути Олександрові Маркушу за надмір моралізаторства у повісті й нездатність подолати певну провінційність. У *“Недільній”* гуморесці автор помічає: *“Он (О.Маркуш – О.І.) одинокий, что stworив нам добрых богобойных селян, хоч дрова на них коли. Морализаторство у него не превышает морализаторства Квітки Основьяненка”* [10, с.219]. Та це значною мірою пов'язано із його працею вчителя, бо в повісті, безперечно, простежуються і його педагогічні ідеї, і спостереження, що з'являлися як окремі публікації у періодичних виданнях, а беруть свій початок з *“Народної педагогії”* Олександра Духновича.

Таким чином, повість *“Юліна”* репрезентує неоромантичний світ Маркушевої прози. На прикладі дівчини-сироти Юліни простежуємо формування *незвичайної* особистості, котра, потрапивши у *виняткові умови*, й долаючи трагедії і страждання, піддаючись *інтуїтивному пізнанню* й поводячись *ірраціонально*, зуміла відчути *“дух свободи”*, що дав їй можливість не лише вистояти у вирі ситуацій, але й повернути на свій бік ровесників, і дати їм відчутися вільними і чесними із собою людьми (*новоромантична ідея звільнення*), а також прищепити їм бажання вчиняти за критеріями *ідеального* (як мало б бути) життя. Тож молодість повісті *“Юліна”*, започатковує формування тієї громади суверенних особистостей. Цей прозовий твір відповідав запитам тодішньої доби і краян, а також відображає педагогічні ідеї Олександра Маркуша.

Література

1. Балега Ю. Художні відкриття чи правда факту? / Юрій Балега. – Ужгород: Карпати, 1969. – 219 с.
2. Бедненко Г, Шнайндман С.Энки.Архетип Кузнеца в вавилонской космологии // <http://www.jungland.ru>.
3. Вишневський І. Традиції та сучасність / І.Вишневський. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1963. – 239 с.
4. Ковалів Ю. Літературознавча енциклопедія. У 2 т. / Авт.-уклад. Ковалів Ю.І. – К.: ВЦ “Академія”, 2007. – Том 2. – 624 с.
5. Лелекач Н. Подкарпатское письменство на початку ХХ. віка./ Николай Лелекач. – Унгар, 1944. – 31 с.
6. Маркуш О. Марамороські оповідання / Олександр Маркуш. – Ужгород: Закарпатське обласне видавництво, 1956. – 147 с.
7. Миронюк Л. Генезис неоромантизму // Актуальні пробл. слов'янськ. філ.: Міжвуз. збірник наук. статей. / Редкол.:В.О.Соболь (відп.ред.) та ін. – К. – Ніжин: ТОВ “Вид. “Аспект – Поліграф”, 2006. – Вип.ХІ: Лінгвістика і літературознавство. – 2006. – С.133-140.
8. Миронюк Л. Генезис неоромантизму // Актуальні пробл. слов'янськ. філ.: Міжвуз. збірник наук. статей / Редкол.: В.О.Соболь (відп.ред.) та ін. – К. – Ніжин: ТОВ “Вид. “Аспект – Поліграф”, 2006. – Вип.ХІ: Лінгвістика і літературознавство. – 2006. – С.133-140.; Шевчук В. “Хатяни й український неоромантизм // Українська хата: Поезії. – К., 1990. – С.5.

9. Мишанич О. Карпати нас не розлучать / Олекса Мишанич. – Ужгород: Гражда, 1993. – 283 с.
10. Нижнянський В. Літературний конгресъ / Нижнянський Василь. // Русинський дайджест 1939-1944: П. Красное писемство. – Ніредьгаза, 2008. – С.216-227.
11. Ницше Ф. Так говорил Заратустра / Фридрих Ницше. – Харьков: Фолио, 2005. – 383 с.
12. Поп В. Струмки великої ріки / В.Поп. – Ужгород: Закарпат. обл. книжк.-газетне вид-тво, 1961. – 205 с.
13. Поп В. Речник духовності Дмитро Попович. Життя і творчість / Василь Поп. – Ужгород: Ліра, 2008. – 168 с.
14. Потушняк Ф. Я і безконечність / Федір Потушняк. – Ужгород: Гражда, 2003. – 129 с.
15. Рева Л. Проблеми розвитку неоромантизму в літературній критиці ХХ століття / Л.В.Рева // Науковий вісник Миколаївського державного університету: Філологічні науки. Збірник наукових праць. – 2009. – Випуск 22. – С.151-154.
16. Руська Молодежь. Рочник: П.– Видає Подкарпатское Общество Наук в Унгварі. – 1942/43. – Число 7. – С.34.
17. Скупейко Л. Неоромантизм як модерна парадигма української літератури (в рецепції Лесі Українки) / Лукаш Скупейко. // Слово і час. – 2009. – №5.
18. Українка Леся. Зібрання творів у дванадцяти томах / Леся Українка. – К.: Наукова думка, 1977. – Т.8. – 320 с.
19. Українка Леся. Винниченко // В.Винниченко. Раб краси. – К.: Веселка, 1994. – 383 с.
20. Учитель. Прилога “Урядового Вісника школьного oddіла цивільної управи Подк.Руси”. Рочник VI. – В Ужгороді. Накладом школьного oddіла. – 1925. – 300 с.
21. Чаплінська О. Філософія українського неоромантизму: параметри розуміння людини. Автореф. дис.... канд.філос.наук . – К, 2007.
22. Чендей І. Наш Олександр Маркуш / Іван Чендей // Закарпатська правда. – 1992. – №211. – С.4.

Ігнатович Олександра Степанівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури УжНУ.